

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izhaja vsak četrtek.

List velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr. za četr leta 80 kr. — Naročnina se pošilja opravištvu. — Ustanovniki in deležniki tiskovna društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezne liste prodava knjigar Novak na velikem trgu po 5 kr. — Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi ne sprejemajo. — Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat, 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr., in vsakokrat za kolek 30 kr.

0 prenarredbi srenjskih zadev.

VI.

Rado se nam od neke strani očita, da smo „fevdalci“. Če pa, kakor je to storil „Gospodarjev“ vrednik lansko jesen, liberalnega gospodiča vprašal, kaj da si pod fevdalstvom misli, bo obmolknol, bodisi da ne vé, kar beseda v sebi ima, ali se pa sramuje očitati komu stvari, s katerimi le hudobni in lažljivi hujskanci nevedne ljudi plašijo in slepijo. — Pri tem, da odkrivamo ljudem hude rane novih srenjskih razmer, nimamo prikritih oči, da ne bi vidili mnogih napak v prejšnjih napravah. Držimo se pa modrega ravnila: Zavreči, kar je slabo, pridržati pa, kar je očitno dobro in koristno. V tem in nijednem drugem smislu smo „konservativci“, in to bi moral biti vsak, kdor se ne drži napčenega načela: Podreti vse, kar je nekdanj bilo, naj je še tako dobro in koristno, in to le zato, ker je nekdanj bilo! Mi ne zagovarjamo nekdanje podložnosti, onega fevdalstva, po katerem je kmet sužnik bil samovoljnemu grajščaku. O tej podložnosti pa ni več govoriti, ker je za vselej odpravljena in se ne more nikdar več povrniti. In če so bili ob poslednjih volitvah šuntarji, ki so slovenskega kmeta proti konservativno-narodni stranki s tem hujskali, da hoče ona nekdanjo tlako in desetino zopet vpeljati ter so ljudje zapeljivcem na limanice šli, se mora človek za glavo prijeti in vprašati, ali je mogoče, da se tolika neumnost še tiska in javno govori, in da je bedakov, ki to verujejo?

Nepristojno in nadležno je bilo pri stari npravi tudi to, da niso bili za pravosodje določeni sodnijski okraji, ter so ljudje ene politiške gosposke spadali v nekterih okrajih pod drugo sodnijsko gosposko, kar je daljnih, nepotrebnih potov

ljudem prizadevalo. — Kar se še očita prejšnim razmeram, se mora pripisovati splošnjemu absolutizmu ali samovolji, ter so bili vsi avstrijski narodi v enakej stiski nesvobodni. Še zdaj se pa stareji ljudje, ki so si zadosti skusili nove „svobode“, radi spominjajo, kako prosto in cenó da je bilo uradovanje svoje dni. Ko bi se bile po odpravljeni zvezi podložstva, po odpravljeni desetini in tlaki obstoječe uradnije v cesarske spremenile, ter bi se bilo sčasoma vse popravilo in prenaradilo, kar se novim razmeram ni več prilegalo, koliko strašanskih stroškov in napak bi se bilo ljudstvu in državi sami prihranilo! Toda liberalizem ne pozna potrpljivosti, polagoma in previdno postopati mu ni mogoče. Njegovi pokončevalnosti so se morale podati vse naprave, ktere je stvarila dolgoletna skušnja in živa potreba, ki so tudi skoz in skoz kot porabne in koristne se skazale. —

Pred vsem se je skusila učilišna teorija: „Pravosodje se naj loči od uprave“, v kterej stvari še do denes vsi pravdoslovci niso enih misli, ktera pa za ljudstvo na kmetih in za nižje sodnje stopnje nikakor ne sodi. Vsled ločenja pravosodja od uprave so se vzele ljudstvu bližnje gosposke in ustvarile mnoge nove in za te napravile neprimerno obširne okrajine. Tako so ljudje bili primorani delati milje in milje daljne poti in velike stroške, za navrhek še pa imajo zgubo časa in zaostale dela doma.

Ves gmotni dobiček kakor tudi dobrota naglega in cenega pravnega varstva pripada le mestom in nekterim trgov, kder so gosposke na kupu skupej, kamor toraj kmetijsko ljudstvo nositi mora svoj denar, ki ga troši po krčmah. V oddaljenih krajih so pa prebivalci okraja brez pomoči in pravne obrambe; le z navidezno pravico „krajne policije“ bi si naj sami pomagali! Pomagaj si, če si moreš! In pomoči ni kljubu temu, da se je

mnogim srenjam samostalnost vzela ter so se v novo, večjo „krajno“ srenjo zložile.

Z enako naglico so se postave kovale, druga za drugo. In ker se v naglici na vse pomisliti ne more, se popravljajo in krpajo v enomer prenačljene postave in z novimi zamenjavajo, tako da postay, postavnih dodatkov ni ne konca ne kraja. — Čeravno so ljudske razmere priproste in prvotne ostale, kakoršne so bile, so vendar pomnožili advokate in vpeljali notarjev, katerih bi ljudstvo pri svojih uradnijskih opravilih čisto lahko pogrešalo.

Da ne omenimo mnogih drugih, kmetijskim srenjam silno škodljivih postav, kakor one o prosti ženitvi, o prosti razdelitvi zemljišča itd., vzamemo tukaj le še v misel, kako da se kmetijski stan — v imenu višje purgarske inteligencije — pri vseh volitvah v umetno napleteno manjšino stavlja. Kmetijske občine smejo voliti zastopnikov v okr. odbor, v deželni zbor, po najnovejši volilni postavi bodo naravnoč volile še v drž. zbor; ali po premedenih volilnih postavah ni ljudstvu mogoče, po številu duš in po znesku davka primerne števila zastopnikov si pridobiti! — Ko so se tako vse razmere javnega življenja zamotale in več menj pokazile, se je slednjič še podpiral nemir med državo in cerkvijo, med cerkvijo in šolo, ter je povsod razdvoj, njedanje in splošna nevolja.

Cerkvene zadeve.

Zgodovina lavantinske škofije.

Stolni kapitel ali zbor lavantinski.

Že 20. avgusta leta 1212., torej 16 let po prejšnjem kakor lavantinsko škofijo, ustanovil je veliki škof solograški, Eberhard II. v mestecu sv. Andraža v labodski dolini samostan za korarje, ki so živeli po redu sv. Avguščina in se zatorej imenovali „avguščinski redovniki“ ali korarji. Redovniki so opravljali v stolni cerkvi poznejšega lavantinskega škofa službo korarjev; njih prošt pa je bil višji dijakon lavantinske vladikovine.

Po raznih nezgodah je pa ta samostan sčasoma toliko ubožal, da si korarji po smrti svojega prošta Franca Jurja Mesnerja, 10. junija 1798 niso upali več novega prošta izvoliti. Vsled tega je red Avguštnarjev propal. — Še le 10. aprila 1825 je cesar Franc I. vsled prošnje tadešnjega lavantinskega knezoškofa Ignacija ustanovil novi stolni kapitel za lavantinsko škofijo. Imel je kapitel po cesarjevi določbi prošta s tremi korarji, kojim je plača odkazana bila iz cerkvenega zavoda, in šest častnih korarjev. Tako uredjen je ostal lavantinski kapitel do l. 1846. 3. dne marta t. l. je pa cesar Ferdinand I. vsled prošnje knezoškofa Frančiška Kutnarja dovolil in določil,

da naj ima lavantinski stolni kapitel v prihodnje 6 korarjev ali kapitarjev, naime: infuliranega prošta, infuliranga dekana in 4 korarje; poleg teh pa 6 častnih korarjev. Da je od l. 1859 sem tudi mariborski mestni župnik ud lavantinskega stolnega kapitela, smo že prej omenili.

Prošti lavantinskega stolnega kapitela ali redništva so bili do zdaj: Jelšenak Jan. Pavel 1825—1827; Friedrich Franc 1835—1866; Piki Mihael, 1866—1867; Dr. Vogrin Lovro, 1867—1869 in sedanji preč. prošt Sorčič Franc 1870.

Duhovšnica lavantinske škofije.

Po srečno odpravljenih Jožefinskih generalnih semeniščih, katere so se začele leta 1783 in nezmerno veliko škode v kat. cerkvi napravile, ste imele lavantinska in krška škofija skupno semenišče in bogoslovne šole v Celovcu. Jeseni leta 1850 so potem rajni knezoškof Anton Martin Slomšek en del duhovšnice, to je 4. leto lavantinskih bogoslovcev v šent Andraž preselili, naj bi svoje bogoslovce vsaj eno leto v svoji hiši in pod svojimi očmi imeli in jih tu za pastirsko službo in za prejem mešnikovega reda pripravljali. — L. 1859 v jeseni je pa lavantinska škofija o preselitvi škofovega sedeža na Štiro po prizadevanju in žrtovanju knezoškofa Antona Martina in vse hvale vredne duhovščine svoje lastno semenišče z bogoslovskimi šolami v Mariboru dobila.

Gospodarske stvari.

Gnojenje vinskih trt s kalijem (potašljem.)

Ker vinorejcu mnogokrat mogoče ni, večjih vinogradov tako pognojiti kakor bi rad in bi treba bilo, porabi vendar vsako leto vsaj toliko gnojnega materiala, da pognoji brajdam in sepom (žlakom), odkodar tudi bližnjim, navzdol zasajenim trtam hranilne moči dohajajo. Vse je pa na tem, kako in s čim da se gnoji, in kako da se gnojenje ceneje in lažje godi, posebno dan denešnji, ko se delo kakor tudi gnojni material vedno dražje plačevati mora.

Namen mi ni, obširno razlagati gnojenje vinogradov; hočem le razglasiti poskušnjo, ki se je pri meni prav dobro obnesla, namreč gnojiti vinske trte s kalijem ali potašljem. S popisom te poskušnje bi rad vinorejce spodbudil, da tudi oni poskusijo in vspeh svojim rojakom naznajo.

Vsakdo ve, da se mora zemlji, kadar je izmolžena, z gnojem sopet nadomestiti, kar je rastlina na njej posrkala, inace dobrega pridelka ni. Trta dobiva hranilne moči iz zemlje, na kateri raste; kar je toraj popije, se mora zemlji pognojenju vrneti. Dopričano pa je, da ravno trtin pepel več kakor ktere koli lesne sorte (vrste) ogelnuokislega kalija (potašlja) v sebi ima. Ta pa je duša vsemu rastlinskemu življenju.